

Pacifik: Španělsko a dobrodružství Jižního moře

Generální archív Indií, Sevilla, 19. září 2013 – 9. únor 2014

Stalo se již ustálenou tradicí, že *Archivo General de Indias* (Generální archív Indií) v andaluské Seville, tato nevyčerpatelná pokladnice pramenů k dějinám španělského panství na Západní polokouli, pořádá v části svých prostor tematické výstavy věnované zajímavým fenoménům tohoto období. V roce 2011 to byla např. vynikající expozice představující vznik a vývoj pirátství v Karibské oblasti, které až již „státně organizované“ (angličtí a francouzští korzáři) či ve formě nezávislých „svobodných bratrstev“ (bukanyři, flibustýři) působilo velmi citelné problémy a těžké finanční ztráty španělské Koruně.¹

Specifičnost výstavního podniku spočíval v tom, že byl úzce propojen s akcí, kterou ve dnech 23.–27. 9. 2013 uspořádaly tři významné sevillské vědecko-pedagogické organizace: kromě již zmíněného archívu také *Universidad de Sevilla* (Univerzita v Seville) a *Escuela de Estudios Hispanoamericanos, CSIC de Sevilla* (Škola hispanoamerických studií v Seville). Jednalo se o vskutku imponující mezinárodní kongres *El PACÍFICO, 1513–2013: De la Mar del Sur a la construcción de un nuevo escenario oceánico* (Od Jižního moře k vybudování nové oceánské scény). „Megalitičnost“ tohoto mezinárodního symposia vynikne v okamžiku, když si uvědomíme, že na něm zaznělo na 140 příspěvků pronesených odborníky ze čtyř kontinentů — Evropy, Ameriky, Asie a Austrálie. Je vcelku pochopitelné, že vzhledem k velkému časovému „záběru“ kongresu (prakticky půl tisíciletí) a charakteru pramenů, které Generálních archív Indií uchovává, byla výstava zaměřena zejména na období 16.–18. století.

Je logické, že každá z výše zmíněných prezentací (tu letošní nevyjímaje) zpřístupňuje návštěvníkovi (mimo jiné) i cenné dokumenty z vlastních fondů archívu a to jak v podobě vystavovaných originálních listin či jejich kopií. Tyto materiály bývají doplněny trojrozměrnými předměty (v tomto případě dobovými zbraněmi, námořnickými pomůckami, maketami karavel apod.) ze sbírek sevillských muzeí. Tentokrát

1 GOSSE, P. *Quién es quién en la piratería*, Sevilla 2003; KAŠPAR, O. Flibustier, Bukanier und Korsaren: Seerauber im 16. und 17. Jahrhundert in der Karibik auf den Schiffahrtsrouten zur Neuen Welt und anderen Küsten, *Imagination aus der Welt des Mittelalters* 3, 1992, S. 2–5; ibid. Under the Skull and Crossbones: Corsairs, Buccaneers, Freebooters and other Pirates, *Time for Students* 2, 2008, pp. 22–28.

zašli autoři výstavy ještě dále a na několika obrazovkách s videozáznamy dali prostor odborníkům, kteří komentovali vybraná pojednávaná témata. Za mnohé z vystupujících připomeňme alespoň Carmen Menu (*Universidad de Sevilla*), Carlose Martíneze Shawa, Juana Gila (*Academia Española de la Lengua*), Fernanda Serrano Mangase (*University of Manila, Filipíny*) ad.²

Výstava byla rozdělena do sedmi bloků. Úvodní panely, které byly věnovány conquistě a počátku španělského panství v *Novém světě* přinášely zejména fotokopie portrétů nejznámějších i méně známých dobyvatelů a také kopie prvních map a vedut z oblasti Střední a Jižní Ameriky a vyobrazení místních obyvatel. Setkáme se zde především s „notoricky“ známými portréty Hernána Cortése, Franciska Pizarra ad. Najdeme zde ovšem také dopis Gonzala Fernández de Ovieda datovaný na Santo Domingu roku 1535, podle něhož se mi podařilo určit, že podpis na jednom z exemplářů autorovy knihy dochované na našem území je skutečně pravý.³

Pozornost, která byla na výstavě věnována conquistě a koloniálnímu období španělské Ameriky je velmi jednoduše zdůvodnitelná faktem, že právě z Nového Španělska (oblasti, která tehdy zahrnovala území mnohem větší než je současné Mexiko) vyráželi španělští průzkumníci, dobyvatelé a misionáři (v tomto případě i z jiných národů než španělského) do Tichomoří. Velkou roli v tomto úsilí hrál významný novošpanělský (mexický) přístav Acapulco, který se velmi rychle stal důležitou obchodní křižovatkou mezi Ásií a Evropou.

Z vystavených originálních dokumentů nesporně nejvíce zaujaly dvě proslulé listiny — papežská bula *Inter caetera* a španělsko-portugalská *smlouva z Tordesillasu*. Obě potvrzovaly rozdělení Nového světa mezi dvě tehdy nejdůležitější námořní velmoci té doby Španělsko a Portugalsko. Nového Španělska se týkaly rovněž další originální dokumenty, jako např. dopis Hernána Cortése o přípravě expedice *por el Mar del Sur* (do Jižního Moře — tedy Pacifiku) datovaný v Tehuantepeku 25. 1. 1533. S Cortesem souvisí také ručně malovaný erb města Tzintzutzanu (Místo kolibříků) z provincie Michoacán, kde se dodnes nachází monumentální předkolumbovská pevnost Purepečů později přejmenovaných na Tarasky. Během conquistadorova tažení se k němu přidávali někteří místní vládci. Mezi nimi byl i vladař zmíněného místa, které dostalo za odměnu statut města a velmi zajímavý městský erb kombinující evropské a předkolumbovské prvky.

Významnou úlohu sehrály v dějinách španělského zámořského panství Filipíny. Ne nadarmo nesla jedna část výstavy příznačný název — *Manila: Puerta entre dos mundos* (Manila: brána mezi dvěma světy). Přes Manilu totiž do mexického přístavu Acapulco proudila luxusní keramika, koření a jiné důležité produkty, zejména z Číny a Japonska a směrem obráceným — a to hlavně do Číny (která se potýkala s naprostým nedostatkem tohoto kovu) stříbro z tehdy takřka nevyčerpatelných mexických

2 Mnozí z těchto badatelů aktivně vystoupili se svými příspěvky i na zmíněném kongresu (např. Juan Gil, Carlos Martínez Shaw ad.).

3 KAŠPAR, O. *Soupis španělských tisků bývalé zámecké knihovny v Roudnici nad Labem nyní deponovaných ve Státní knihovně ČSR v Praze*, Praha 1983, (heslo *Fernández de Oviedo, Gonzalo*); *ibid.* K zajímavému španělskému autografu z 16. století, *Studia Ethnologica Pragensia* 1, 2013, s. 243–244.

dolů. Není proto divu, že této problematice byla na výstavě věnována velká pozornost a zasvěceně se k ní vyjadřovali také odborníci, na zmíněných videích.

Mezi dalšími zajímavými dokumenty byl na výstavě prezentován např. originál dopisu Miguela Lópeze de Legazpi, který v letech 1564–1565 vykonal cestu na Filipíny. Tento dokument je datován v Cebú 27. 5. 1565 a byl svěřen kapitánovi lodi, který měl najít cestu zpět do Evropy. Rozsáhlejší pramen představuje popis cesty (*Relación*) Ruye Lópeze de Villalobos, který navštívil archipelág v letech 1542–1548. Za zcela unikátní lze považovat mapu, kterou nakreslil námořní *piloto* (navigátor) José Somera v roce 1711. Jsou na ní zachyceny, mj., ostrovy Panlog, Sonsonrol, Ugulut ad. V této souvislosti lze připomenout, že ve fondu *Vědecké knihovny* Olomouci, se nachází unikátní mapa Murilla Velardeho z poloviny 18. století⁴ a že se na Filipíny přes Nové Španělsko dostali i někteří jezuité z České provincie, kteří zde po sobě zanechali dodnes nesmazatelné stopy.⁵ Výstava mapovala i španělské plavby do oblasti Terra Australis; velmi ilustrativním dokumentem je vyčíslení nákladů na výpravu Pedra Fernández de Quirós (1605–1606).⁶

Závěrem lze konstatovat, že si autoři expozice (v žádném z doprovodných materiálů nebyli bohužel uvedeni) udrželi „velmi vysokou laťku“, kterou si před lety „nasadili“ a můžeme se jen těšit na jejich další odborný počín.

Oldřich Kašpar

4 KAŠPAR, O. Unikátní mapa Filipín Pedra Murilla Velardeho ve fondu Vědecké knihovny v Olomouci, *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2009*, Olomouc 2010, s. 189–197.

5 KAŠPAR, O. — POKORNÝ, O. *Jezuité z České provincie a jejich díla ze 17. a 18. století ve Španělsku*, Praha 2006; KAŠPAR, O. Díla jezuitských autorů z České provincie ve španělských, mexických a filipínských historických knižních fondech (17. a 18. století), *Per saecula ad tempora nostra: Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, MIKULEC, J. — POLÍVKA, M. (eds.) Praha 2007, s. 482–488.

6 I tomuto tématu již před lety věnovala česká (československá) iberoamerikanistika pozornost, (viz POLIŠENSKÝ, J. — KAŠPAR, O. Pedro Fernández Quirós y su Austriália, *Ibero-Americana Pragensia* 15, 1981, p. 155–159).